

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “กระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองแบบบูรณาการ : กรณีศึกษาการจัดการปัญหาน้ำเสียและขยะในชุมชนเขตไพเราะ 3-4-5” ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาในแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อต้องการศึกษาและทำความเข้าใจถึง กระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองในแบบบูรณาการในการแก้ไขปัญหา น้ำเสียและขยะของคนในชุมชนเขตไพเราะ 3-4-5 ที่ประสบความสำเร็จเป็นชุมชนดีเด่นในการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมประจำปี พ.ศ. 2551 ว่าสามารถมีกระบวนการในแบบบูรณาการอย่างไรจนนำไปสู่ความสำเร็จได้ในที่สุด

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

การศึกษานี้เป็นกรณีศึกษาเฉพาะในเขตพื้นที่ชุมชนเขตไพเราะ 3-4-5 ที่มีหน่วยวิเคราะห์ เป็นชุมชน เขตไพเราะ 3-4-5 อำเภอพระโขนง กรุงเทพมหานคร เท่านั้น สำหรับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล มุ่งเน้นกลุ่ม ผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนนี้ ซึ่งข้อมูลทั้งหมดเป็นข้อมูลที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ในเรื่องประวัติความเป็นมาของชุมชน ความเปลี่ยนแปลงเปลี่ยนแปลงของชุมชนในช่วงเวลาต่าง ๆ จนกระทั่งการเข้ามามีส่วนร่วมแก้ไขปัญหา น้ำเสียและขยะของคนในชุมชน การบริหารจัดการของผู้นำชุมชนในแบบบูรณาการ ข้อมูลประชากรที่ศึกษาจึงประกอบไปด้วย

บุคคลในชุมชนเขตไพเราะ 3-4-5 โดยได้พิจารณาจากคุณสมบัติดังต่อไปนี้

1. อดีตผู้นำชุมชน ซึ่งเป็นผู้รู้ประวัติความเป็นมาของชุมชนตั้งแต่เริ่มเข้ามาตั้งถิ่นฐาน การพัฒนา ความเปลี่ยนแปลงของชุมชน สภาพปัญหาที่เกิดจากน้ำเสียและขยะ การประกอบอาชีพของคนอาศัยอยู่ชุมชน
2. ผู้นำชุมชนคนปัจจุบัน เป็นผู้เริ่มเข้ามาแก้ไขปัญหาของชุมชนจนประสบความสำเร็จโดยจะสัมภาษณ์ในประเด็นของ สภาพของปัญหาน้ำเสียและปัญหาขยะในแหล่งน้ำในชุมชนและคลองสาธารณะ แนวความคิดและแรงบันดาลใจในการแก้ไขปัญหา วิธีการหรือกระบวนการในการจัดการแก้ไขปัญหา น้ำเสียและขยะในชุมชน วิธีการดึงผู้อาศัยในชุมชนมามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา และการบูรณาการแก้ไขปัญหา

3. คณะกรรมการชุมชน และผู้เข้าอาศัยอยู่ในชุมชน เป็นทีมที่เข้าร่วมในการแก้ไขปัญหา น้ำเสียและปัญหาขยะในชุมชน โดยจะสัมภาษณ์ในประเด็น สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ผลกระทบจากปัญหาน้ำเสียและขยะ วิธีการทำงานในแต่ละขั้นตอน การทำงานที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การเข้ามามีส่วนร่วม ทศนคติที่มองวิธีการแก้ไขปัญหาโดยผู้นำชุมชน

4. รวมทั้งเจ้าหน้าที่สำนักงานการระบายน้ำกรุงเทพมหานคร ในฐานะที่เป็นผู้ทราบภาพรวมของสภาพน้ำเสีย โดยหลักวิชาการ การไหลเวียนของแหล่งน้ำในคลองสาธารณะในเขตพระโขนง และคลองบ้านหลาย ที่อยู่ติดกับชุมชน การสูบและการระบายน้ำในช่วงหน้าฝน และหน้าแล้ง เป็นต้น

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เนื่องด้วยงานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ จึงทำให้ต้องใช้เครื่องมือในการศึกษา เป็นเครื่องมือที่ใช้ช่วยในการจดจำสิ่งที่ได้สอบถามและพูดคุยกัน ได้สังเกตเห็น และได้ทำการสัมภาษณ์ ภายในชุมชน ซึ่งได้แก่

1. แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์
2. เครื่องบันทึกเสียง เพื่อรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์และพูดคุย
3. สมุดบันทึก เพื่อให้บันทึกข้อมูลในกรณีที่ไม่สามารถใช้เครื่องบันทึกได้
4. กล้องถ่ายรูป เพื่อใช้บันทึก ภาพรวมของกิจกรรม และการติดตามสภาพความเปลี่ยนแปลงของสภาพน้ำเสียและขยะภายในชุมชน

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

โดยการศึกษาในครั้งนี้ได้ข้อมูลจากแหล่งข้อมูล 2 แหล่ง คือ

1. จากข้อมูลปฐมภูมิ โดยการศึกษาภาคสนาม (Field Study) แบ่งเป็น ดังนี้

1.1 ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) ประธานและอดีตประธานชุมชน กรรมการชุมชนและสมาชิกภายในชุมชนเพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานในชุมชน และเจ้าหน้าที่สำนักงานการระบายน้ำ กรุงเทพมหานคร เพื่อทราบสภาพการไหลเวียนของแหล่งน้ำและผลกระทบของน้ำเสีย ในช่วงหน้าฝนต่อแหล่งน้ำในชุมชน

โดยมีแนวคำถามจะเป็นไปในแบบทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อเป็นการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับ ประวัติความเป็นมา การเริ่มต้นของปัญหา การมีส่วนร่วมในการทำงาน

ของชุมชนที่ทำให้เกิดกลไกการทำงานและเกิดปฏิสัมพันธ์ต่าง ๆ ภายในชุมชนซึ่งทำให้ประชาชนทำงานได้ตามเป้าหมาย แบบมีส่วนร่วม และการบูรณาการในการแก้ไขปัญหาได้อย่างไร

1.2 ใช้วิธีการสังเกตการณ์ทำงานแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ของสมาชิกภายในชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนด้านสิ่งแวดล้อมในกรุงเทพมหานคร โดยการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนเพื่อสร้างความคุ้นเคยกับชาวบ้านในชุมชน พร้อมทั้งจะได้สังเกตถึงบุคคลต่าง ๆ ที่เป็นส่วนสำคัญในกระบวนการจัดการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ว่ามีพฤติกรรมอย่างไรบ้างในการปฏิบัติงานตรงกับข้อมูลการสัมภาษณ์มากน้อยแค่ไหน มีอะไรเพิ่มเติมแตกต่างหรือไม่ วิธีนี้ใช้ศึกษาประกอบรวมกับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

2. ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary) โดยศึกษาจากเอกสารวิชาการ หนังสือ บทความ วิทยานิพนธ์ วารสาร และรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับการจัดการสิ่งแวดล้อมในแบบบูรณาการ เพื่อนำมาสนับสนุนประกอบการศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาความ (Descriptive Analysis) เพื่ออธิบายสภาพทั่วไปของชุมชนที่ประสบความสำเร็จนี้ กระบวนการจัดการ รูปแบบ และวิธีในการดึงคนเข้ามามีส่วนร่วม ในมิติทางสังคม และมิติทางด้านเทคโนโลยี ที่ทำให้สามารถแก้ปัญหาน้ำเสียและปัญหาขยะได้สำเร็จ และปัจจัยภายในและภายนอกที่มีส่วนทำให้ความสำเร็จเกิดขึ้นได้ ภายใต้สภาพแวดล้อมที่ค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไป